МУНИЦИПАЛЬНОЕ АВТОНОМНОЕ ДОШКОЛЬНОЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ ГОРОДА НАБЕРЕЖНЫЕ ЧЕЛНЫ «ДЕТСКИЙ САД КОМБИНИРОВАННОГО ВИДА №60 «ИВОЛГА»
Улица Шамиля Усманова, дом 11,
город Набережные Челны, 423822

ЯР ЧАЛЛЫ ШӘҺӘРЕНЕҢ «ШӘҮЛЕГӘН» 60 НЧЫ КАТНАШ ТӨРДӘГЕ БАЛАЛАР БАКЧАСЫ» МУНИЦИПАЛЬ АВТОНОМИЯЛЕ МӘКТӘПКӘЧӘ БЕЛЕМ БИРҮ УЧРЕЖДЕНИЯСЕ
Шамил Усманов урамы, 11 нче йорт,
Яр Чаллы шәһәре, 423822

Тел. (8552) 58-63-39, факс 58-63-39, e-mail: sad60.ivolga@yandex.ru

УТВЕРЖДАЮ
Заведующий МАДОУ № 60 «Иволга»
__________ Л.А. Шарипова
«02» сентября 2024 г.

Введено в действие приказом заведующего
МАДОУ «Детский сад №60 «Иволга»
от «02» сентября 2024 г. № 93

Рассмотрено и утверждено на
педагогическом совете
от «29» августа 2024 г. Протокол №1

ЭШ ПРОГРАММАСЫ
ПЕДАГОГНЫҢ 5-6 ЯШЬЛЕК БАЛАЛАР БЕЛӘН УРТАК ЭШЧӘНЛЕГЕ
9 НЧЫ ЗУРЛАР ТӨРКЕМЕ

БЕЛЕМ БИРҮ ПРОГРАММАСЫ НИГЕЗЕНДӘ ТӨЗЕЛГӘН
«ИВОЛГА "60 НЧЫ КАТНАШ ТӨРДӘГЕ БАЛАЛАР БАКЧАСЫ" МАМББУ

БЕРЬЕЛЛЫК ЧОРГА
2024/2025 УКУ ЕЛЫ

Программаны автор-эшләүче:
Закирова Гульназ Флюовна,
югары категория
Сарварова Савия Мингазовна,
1 нче квалиф.категория

г. Яр Чаллы

2024 ел

Эчтәлек

Кереш...3

I.Максатчан бүлек

I.1.Программаны тормышка ашыру өчен максаты һәм бурычлары....................................4
I.2.5-6 яшьлек балаларның шәхси һәм яшь үзенчәлекләре...5
I.3. Төркем эшчәнлегенең төп юнәлеше...7
I.4. Максатчан юнәлешләр...7

II. Эчтәлек бүлеге

II.1.Комплекслы - тематик план...15
II.2.Гаилә белән үзара аралашу...17

III.Оештырубүлеге

III.1.Материаль-техник тулыландыру...20
III.2.Методик кулланма...21
III.3.Үстерешле предметлы тирәлекнең үзенчәлекләре...22
III.4. Көндәлек режим...23
III.5. Белем бирү эшчәнлеге челтәре...24
III.6.Сәламәтләндерү чаралары...24
III.7.Традицион вакыйгалар, бәйрәмнәр, чаралар...25

Кушымта

Кушымта 1 Зурлар төркеме өчен перспектив- тематик план
Кушымта 2. Комплексно – тематическое планирование работы по ЭРС
Кушымта 3. Сюжетлы-рольле уеннар өчен перспектив план

Кереш.

“Об образовании в Российском Федерации” Федеральканунына нигезләнеп, Россиядә мәктәпкәчә белем бирү гомуми белем бирүнең беренче дәрәҗәдәге статусын алды. Белем бирү программаларын тормышка ашырганда мәктәпкәчәбелем бирү ФДББС “Об утверждении федерального государственного образовательного стандарта дошкольного образования» (Приказ Министерства образования и науки Российской Федерации № 1155 от 17 октября 2013 года), нигезендә җайга салына. Аның төп бурычы-ммәктәпкәчә яшьтәге балаларның тулы кыйммәтле яшәеше өчен уңайлы шартлар тудыру, шәхес культурасының нигезле җирлеген формалаштыру. Программаны төзегәндә белем бирү үсешендә хәзерге заман халыкара тенденцияләр исәпкә алынды:

- балада әйләнә-тирәгә яңа караш формалаштыру; - практикада белем бирүнең төп юнәлешләрен (экологик, экономик, социаль) тормышка ашыру;

- эшчәнлектә балаларның шәхси тәҗрибәләрен (көнкүреш, культура, социаль, әхлакый) актив куллану;

- балалар инициативасын, белемгә омтылышын, мөстәкыйльлеген үстерү;

- белем бирү процессын нәтиҗәле итү өчен төрле эшчәнлекне берләштерү (интегральләштерү) - балаларның уенга, куркынычсызлыкка, уңайлы әйләнә-тирәгә хокукын саклау;

-сыйфатлы белем алуга мөмкинлек тудыру;

- балаларны социумга актив кертү.

I.Максатчан бүлек

I.1.Программаны тормышка ашыру өчен максаты һәм бурычлары.

*Максат:*Әйләнә-тирә белән танышуда нигез буларак, яшь үзенчәлеге буенча бурычлар һәм проблемаларны чишү, башка балалар һәм өлкәннәр белән актив аралашу процессында балаларда культура тәҗрибәсе туплау, өзлексез белем алуга һәм мөстәкыйльлеккә хәзерлек булдыру.

Бурычлар: - милләтенең, теленең, социаль чыгышының нинди булуына карамастан, һәр балада аны яратуларына ышаныч, тормыш өчен җайлы шартлар тудыру;

- шәхси һәм яшь үзенчәлеге буенча балаларның һәръяклы үсеше өчен уңайлы шартлар тудыру;
- балада социаль-әхлакый, физик, интеллектуаль, эстетик сыйфатларүстерү;
- кеше эшчәнлегенең төп формаларында үзен-үзе ачу һәм иҗат итү сәләтен, ихтыяҗын формалаштыру, дөнья белән берлектә үзен-үзе танып белү, аның белән әңгәмә алып баруга хәзерлек;
- баланың гомуми шәхси культурасын, шул исәптән сәламәт яшәү рәвешенең кыйммәтен, белем алу эшчәнлегендә алшартны, инициативасын, мөстәкыйльлеген һәм җаваплылыгын, актив тормыш позициясен формалаштыру;
- һәр баланың сәләтен һәм иҗади потенциалын үстерү;
- гуманлык кыйммәтләре һәм идеалы, ирекле кешенең хокуклары нигезендә баланың башка балалар, өлкәннәр һәм әйләнә-тирә белән үзара йогынтысын оештыру;
- балаларда Ватанга патриотик хис һәм мәхәббәт, рухи-әхлакый һәм социокультура кыйммәтләре нигезендә аның уңышлары өчен горурлану хисе тәрбияләү;
- шәхси һәм яшь үзенчәлеге, психо-физиологик үзенчәлекләр буенча социокультура мохите формалаштыру;
- гаиләнең һәм җәмгыятьнең традицион рухи-әхлакый кыйммәтләре нигезендә гаиләнең һәм балалар бакчасының тәрбияви-сәламәтлек ресурсларын берләштерү;
- гаилә белән үзара партнерлык мөнәсәбәте урнаштыру, психологик һәм педагогик ярдәм күрсәтү, белем һәм тәрбия бирүдә ата-аналарның компетентлылыгын күтәрү;
- балаларның сәламәтлеген саклау һәм ныгыту, максат, бурыч, алымнар, мәктәпкәчә белем бирү, башлангыч гомум белем бирү дәрәҗәсенә күчү үзенчәнлекне булдыру.

Программаны формалаштыруның *принциплары*. Россиянең төп бердәм мәктәпкәчә белем бирү программасының ФДББСка яраклашуы түбәндәгеләрдә күренә:

- балачакның үзенчәлеге;
- кешелекнең гомуми үсешендә мәктәпкәчә чорның уникаль булуы;
- өлкәннәр һәм балаларның гуманлы аралашуы;
- баланың шәхесен хөрмәт итү;
- балаларның спецификасын исәпкә алып, белем бирү процессын уен, танып белү, эзләнү, иҗади активлык формасында тормышка ашыру.

Программаны тормышка ашыруның төп принцибы - яшь үзенчәлегенә туры килү. Мәктәпкәчә чорда ул уен, тәҗрибәләр ясау, проектлау, коллекция туплау, әңгәмә кору, проблемалы ситуацияләрне чишү һ.б. Әлеге эш төрләре мәҗбүри эшчәнлекне таләп итми, ә, бәлки, Программа балалар һәм педагогларның бердәм эшчәнлеге, шулай ук балаларның мөстәкыйль эшчәнлекләре аша тормышка ашырыла.

Интегральләштерү принцибы-предметлы белем бирү программасын төзүгә альтернатив. Һәр белем бирү өлкәсендәге бурычлар башка өлкәләрне тормышка ашырганда да үтәлә ала. Тәкъдим ителгән белем бирү өлкәләре шартлы, ул материалны системалы оештыру өчен бирелгән. Проблемалы белем бирү принцибы – билгеле бер авырлыкларны җиңү өчен бурычларны үтәү, сорауларга җавап эзләү. Бала өчен

проблеманың практик мәгънәсе булу бик мөһим. Проблеманы чишеп, бала дөньяның күптөрле, үзгәрүчән булуын белә. Ситуатив принцибы – белем бирү процессында балаларның кызыксынучанлыгын исәпкә алуга юнәлгән.

1нче төркемнең социальпаспорты

1 нче татар төркеме, 5-6 яшьлек балалар.Төркемдә 23 бала: 14 малай һәм 9 кыз йөри.

№ п/п	Критерийлар	1.09.2019	
		Саны	%
1.	Барлыгы:	17	100%
	Ятимбалалар	-	-
	инвалидлар	-	-
2.	Гаиләнеңбарлыгы:	17	100%
	Тулы гаилә	16	%
	Ялгызәнилегаиләләр		
	Күпбалалыгаиләләр	3	%
	инвалидлар(әти-әни)	-	-
	Куркынычянаутөркеменәкергән	-	-
	Локальсугышлардакатнашучылар	-	-
3.	Әти-әниләрнеңсоциальстатуслары :		
	Югарыбелемле		
	Уртамахсусбелемле		
4.	Катнашгаилә:		
	урыслар		
	татарлар	17	100%
	катнаш		
	башкалар		

I.2 5-6 яшьлек балаларның шәхси һәм яшь үзенчәлекләре.

Мәктәпкәчә яшьтәге чор - баланың шәхес булып формалашуында әһәмиятле роль уйный. Алтынчы яшьтәге балалар үзен һәм башкаларны белергә омтыла, кешеләр арасындагы мөнәсәбәтне аңлый башлый. Аларның сүзлекләрендә инде намуслылык, кайгыртучанлык, әдәплелек кебек сүзләр күбрәк урын ала. Балалар уеныдагы мөнәсәбәтләр эчтәлек һәм интонация ягыннан алган рольгә туры килүче сөйләм белән үрелеп бара. Аларның реаль мөнәсәбәтләре вакытындагы сөйләм рольдәге сөйләмнән аерыла. Балалар социаль мөнәсәбәтләрне үзләштерә һәм олыларның төрле эшчәнлекләрендәге буйсынучанлык позициясен аңлый башлыйлар. Бер төрле рольләр аларны башкалары белән чагыштырганда күбрәк җәлеп итә. Бу яшьтә сынлы сәнгать белән кызыксынучанлык аеруча көчәя. Алар бик еш рәсем ясый башлыйлар. Рәсемнәр эчтәлекләре ягыннан күп төрле: аларда уйлап чыгарылган ситуацияләр, тормыштан алган тәэсирләр, китапларга иллюстрацияләр чагылырга мөмкин. Рәсемнәр композиция чишелешенең оригинальлеге белән аерылырга, хәрәкәтсез, үсештәге мөнәсәбәтләрне чагылдырырга да мөмкин. Конструкцияләү бу яшь өчен шартларны анализлый белүләре белән характерлана.Балалар агач конструктор детальләрен кулланалар һәм атыйлар. Булган материал белән корылманың детальләрен алыштыра алалар. Үрнәк төзелешне гомуми ысул белән тикшерә беләләр. Конструкцияләү эшчәнлеге схема нигезендә үзләре

уйлап яки шарт буенча эшкә ашырыла. Күмәк эшчәнлек барышында конструкцияләү барлыкка килә. Балалар берничә тапкыр бөкләп, кәгазьдән, шулай ук табигый материалдан конструкцияли алалар. Алар 2 ысулны үзләштерә: 1. Табигый материалдан сәнгати образ тудыру(бу очракта балалар табигый материалларны төрле детальләр белән тулыландырып,ербөтен образ тудыралар; 2.Сәнгати образдан чыгып табигый материал табу (бу очракта бала образны тудыру өчен кирәкле табигый материал сайлый. Төсне, форма, зурлыкны. предметларның төзелешен аңлау, кабул итү формалаша. Балаларның күзаллаулары системалаштырыла. Балалар төп төсләр һәм аларның төсмерләрен генә түгел, ә арадаш төсмерләрнең төсләрен дә, шулай ук турыпочмак, овал, өчпочмакларның формаларын да аералар. Бер дистә предметны зурлыклары буенча рәткә тезеп куя алалар. Ләкин балалар объектның пространстводагы урынын билгеләгәндә, әгәр дә объектныңпространстводагы урыны туры килмәсә, авырыксынырга мөмкиннәр. Әгәр озынрак бормалы юлның башлангыч һәм соңгы нокталары арасындагы ара туры юлның башлангыч һәм соңгы нокталары арасындагы ераклыктан кыскарак булса да, балалар тарафыннан туры юл озынрак итеп кабул ителә. Бу мәктәпкәчә яшьтәге балалар өчен кабул итү сәләтенең төрле ситуацияләрдә, бигрәк тә бер үк вакытта берничә капма-каршы билгеләрне истә тотарга кирәк булган очракта, аерым авырлыклар тудыруын күрсәтә. Зурлар төркемендә образлы фикер йөртү үсеше дәвам итә. Балалар күрсәтмә планда биремне чишәргә генә түгел, хәтта объектны үзгәртергә, аның нинди эзлеклелектә бер-берсе белән бәйләнешкә керү мөмкинлеген күрсәтергә һ.б. да сәләтле. Ләкин болар бары тик балалар адекват фикерләү чараларын кулланган очракта гына дөрес булачак. Бу чаралар арасыннан күрсәтмә модельләштерү процессында туучы схемалаштырылган күзаллауларны, балаларның объект билгеләре системасы турындагы күзаллауларын чагылдыручы комплекслы күзаллаулар, шулай ук төрле объект һәм күренешләрнең үзгәрү стадиясен чагылдыручы күзаллаулар, ел фасылларының, көн белән төннең алышынуы, объектларның төрле йогынты нәтиҗәсендә зураюы һәм кечерәюе, үсеше турындагы күзаллауларны һ.б.атарга мөмкин. Моннан тыш, логик сөйләмле фикерләүнең нигезе булган гомумиләштерү сәләте камилләшә бара. Объектлар төркемнәргә үзгәрергә мөмкин булган билгеләре буенча берләштереләләр. Төркемнәрне логик берләштерү һәм тапкырлау операцияләре дә формалаша башлый. Бу яшьтә уйлап чыгару сәләте үсү балаларга шактый оригиналь һәм эзлекле киңәйтелгән хикәяләр уйлап чыгарырга мөмкинлек бирә. Балаларның әлеге сәләте бары тик бу юнәлештә махсус эш алып барганда гына актив рәвештә үсәчәк.

Балаларның игътибар тотрыклылыгы үсә. Алар шулай ук игътибарларын кирәк юнәлешкә бора һәм башкага күчерә ала башлыйлар. Ирексез игътибардан аңлы игътибарга күчү күзәтелә. Сөйләм, шул исәптән аның аваз ягы камилләшү дәвам итә. Балалар сызгырулы, чыңылдаулы һәм сонор авазларны дөрес әйтә башлыйлар. Шигырьләр укыганда, сюжетлы-рольле уеннар вакытында һәм көндәлек тормышта фонематик ишетү сәләте, сөйләмнең сәнгатьлелеге үсә, грамматик төзелеше камилләшә. Балалар барлык сүз төркемнәрен кулланалар, сүз уйлап чыгару белән актив шөгыльләнәләр. Сүз байлыклары арта. Синоним белән антонимнар актив кулланышка керә. Бәйләнешле сөйләм үсә. Балалар эчтәлекне дә, рәсемнәр буенча да иң мөһим генә түгел, ә детальләрне дә кертеп сөйли ала башлыйлар. Бу яшьнең казанышлары түбәндәгеләр белән характерлана: уен эшчәнлегендә рольләр бүлешү; уен пространствосын төзи белү; югары нәтиҗәлелеге белән аерылып торган рәсем эшчәнлегенең алга таба үсеше; конструкцияләүдә үрнәкне карап гомумиләштерә белү. Зиһенгә алу объектларның катлаулы формаларын анализлау белән характерлана; фикерләү чараларын (схемалы, комплекслы күзаллаулар, цикллы үзгәрешләр турында күзаллаулар) үзләштерү белән бергә фикер йөртү сәләте дә үсә, гомумиләштерү күнекмәләре, уйлап чыгару сәләте, тотрыклы игътибар, сөйләм, Мин образы үсә.

I.3. Төркем эшчәнлегенең төп юнәлеше

Төркемнең эшчәнлеге төп гомумбелем бирү Программасының үтәлешенә юнәлгән һәм түбәндәге документларга нигезләнә:

-"Закон об образовании в Российской Федерации" (Принят 29 декабря 2012года № 273-ФЗ); "Санитарно-эпидемиологическими требованиями к устройству, содержанию и организации режима работы дошкольных организациях (Постановление от 15 мая 2013 года № 26 "Об утверждении СанПиН 2.4.1.3049-13);

-ПриказМинобразования Российской Федерации "Об утверждении Федерального государственного образовательного стандарта дошкольного образования" от 17.10.2013 № 1155; -"Закон РТ № 44 от 28.07.2004г. "О государственных языках РТ и других языках в РТ".

Төркемдә белем бирү эшчәнлегенең эчтәлеге түбәндәге программаларга яраклаштырып төзелгән:

-Балалар бакчасында тәрбия һәм белем бирү Программасы "От рожения до школы»(под редакцией Н.Е.Веракса, Т.С.Комаровой, М.А.Васильевой Москва «Мозаика-Синтез», 2010;

- «Төбәкнең мәктәпкәчә беләм биру программасы" Шаеховой Р. К., учебно-методического комплекта по изучению государственных языков РТ Зариповой З.М., Гаффаровой С. М., Хазратовой Ф.В., Шаеховой Р.К.

I.4. Максатчан юнәлешләр

Бала төрле эшчәнлектә мөстәкыйльлек күрсәтә: уен, аралашу, танып белү-эзләнү эшчәнлегендә, конструкцияләүдә һ.б.; шөгыль һәм эшчәнлектә иптәшләр сайлый. Бала үзенә, башкаларга, төрле эш төренә уңай карый ала, үзен-үзе хөрмәт итә. Яшьтәшләре, өлкәннәр белән актив аралаша, уеннарда катнаша, сөйләшә, башкаларның фикерен исәпкә ала, борчыла, шатлана. Үзенең эмоциональ халәтен тота белә, үз-үзенә ышана, бәхәсләрне чишәргә омтыла, якын кешеләренең эмоцияләренә җавап бирә, әйләнә-тирәдәгеләргә булышырга әзер тора; әкият, хикәя, әсәр геройлары белән бергә борчыла, сәнгать әсәрләре, музыка, табигать дөньясына эмоциональ тәэсир итә, матурлыкны күрә белә, хайваннарга, үсемлекләргә сак карый. Баланың күзаллавы үсеш алган, уеннарның төрле төрен белә, шартлы һәм реаль ситуацияне аера. Бәйләнешле сөйләм телен җитәрлек дәрәҗәдә белә, фикерен әйтә. Баланың эре һәм вак моторикасы үсеш алган, хәрәкәтчән, чыдам, төп хәрәкәт төрләрен белә, үз хәрәкәтен контрольдә тота. Ихтыяр көче бар, төрле төр эшчәнлекнең кагыйдәләрен саклый, "нәрсә яхшы, нәрсә начар" күзаллавы буенча үзенең һәм башкаларның башкарган эшләрен бәяли. Бала кызыксынучанлык күрсәтә, сорау бирә, сәбәп-нәтиҗә бәйләнеше белән кызыксына, мөстәкыйль рәвештә кешеләрнең кылган эшләренә, табигать күренешләренә бәя бирергә тырыша, тәҗрибә ясарга һәм күзәтергә омтыла. Бала тарих һәм культура белән кызыксына, башка милләт культурасынатолерант карый. Табигать, социаль дөнья, үзе турында башлангыч белемгә ия. Балалар әдәбияты, тере табигать, табигать белеме, математика, тарих һ.б. буенча иң гади күзаллавы бар. Эшчәнлекнең төрле өлкәләренә һәм белеменә таянып, үзе төрле ситуациядән чыга ала. Бала кагыйдә, үрнәк, гади алгоритм (3-4 адым) буенча эшли белә, өлкәннәр ярдәмендә авырыксынган сорауларны чишә, сәбәпләрен ачыклый һәм танып белү бурычын формалаштыра, ирешелгән нәтиҗәне һәм шартны теркәп куя.

Социаль –коммуникативүсеш өлкәсе.

5-6 яшьлек балаларның фикерләүләре үзенчәлекле булганга, баланың үз-үзен тотышында үзеннән-үзе көйләнү процессы өстенлек ала башлый, ирекле психик процессларның үсеше балаларның төрле өлкәдә тотрыклы оешуына китерә, хәрәкәтләрнең кагыйдәләргә буйсынуы төрле конфликтлы ситуацияләрнең килеп чыгуын булдырмый кала. Балаларның социаль культураның төрле төрләре турындагы белеме дифференцияле

характер ала һәм алар продуктив, иҗади эшчәнлекнең төрле төрләрендә кулланыла.Программаны тормышка ашыру балалар белән эшчәнлекнең төрле ысулларын һәм алымнарын күздә тота (әкиятләрне сәхнәләштерү, әңгәмә, экскурсияләр, матур әдәбият уку, сюжетлы-рольле, дидактик уеннар, сөйләм, музыка тыңлау һ.б.), үзенчәлекле балалар эшчәнлегенең иң уңайлы яраклашуын фаразлый (коммуникатив, уен, танып белү, сөйләм, рәсем сәнгате, конструктив, музыка һ.б). Мин-Кеше: мин-малай, мин-кыз. Аларның охшашлыгы күп: уйнарга, җырларга, биергә, хайваннарны карарга, туганнарын, әти-әниләрен яраталар; төрле хисләр кичерәләр: моңсуланалар, шатланалар, елыйлар, сагыналар, дулкынланалар, ләкин төрлечә кичерәләр. Кешенең хисләрен йөзенә, тавышына, хәрәкәтләренә карап әйтеп була. Әгәр кешенең йөзе моңсу булса, тавышы акрын, җилкәләре төшкән, башы иелгән була, аңа начар, аңа булышырга: нәрсә булганын сорарга, кочакларга, сыйпарга, җылы сүзләр әйтергә, шәфкатьлелек күрсәтергә кирәк. Шәфкатьле кеше һәрвакыт башка кешенең авыртуын күрә, аңа ярдәмгә ашыга. Малайлар һәм кызлар бер-берсе, хайваннар, кечкенәләр, ата-аналар турында кайгырталар. Кызлар кайгыртучанлык, ягымлылык, яхшы күңеллелек күрсәткән чын хатын-кыз эшләрен бәяли. Малайлар - кыюлык, намуслылык, көч, вөҗданлылыкны. Вөҗданлы булу-ул үзеңнең нәселеңне данлау, аны бөртекләп яхшы эшләр белән тулыландыру. Малайларның һәм кызларның кызыксынулары төрлечә: малайлар шау-шулы уеннар, конструктор, чик сакчылары, янгын сүндерүчеләр булып уйныйлар, машина, танклар ясыйлар. Кызлар курчаклар, өйле уеннар уйныйлар, киенәләр; чәчәкләр, өйләр, кешеләр ясыйлар. Киресенчә дә булырга мөмкин. Ләкин бер-берсенең кызыксынучанлыгын хөрмәт итеп, комачауламый уйнарга кирәк. Ир-ат һәм хатын-кызлар күбесенчә бер-берсенә охшаган: аралашырга, кунакка йөрергә, бүләк алырга яраталар. Хөрмәткә лаек ир-ат йомшак, зәгыйф кешене яклый, саклый, өлкәнәргә ярдәм итә, үз өстенә җаваплылыкны ала, намуслы, батыр, кыю. Хөрмәткә лаеклы хатын-кыз һәрвакыт ачык йөзле, кайгыртучан, аның янында тыныч, җылы, рәхәт була, ул тәмле ашата, назлый, тынычландыра, тәртип булдыра ала. Түземлелек, тырышлык, җентекләп эшләүне таләп итүне хатын-кыз башкара. Минем гаиләм. Гаилә якын һәм ерак туганнардан тора. Якын туганнар – әти, әни, әби, бабай, апа, абый, эне, сеңел. Ерак туганнар- әти-әнинең абый-апалары. Һәр гаиләдә “хатын-кызлар”, “ир-атлар” бәйрәме үткәрелә. Гаиләдә ир-атлар һәм хатын-кызларны төрлечә атыйлар. Малай гаиләдә –ул, абый, эне, оннык; кыз – кыз бала, апа, сеңел, онык; ир-ат – әти, ул, ир; хатын-кыз – әни, кыз, хатын. Гаиләдә иң хөрмәтле кешеләр – әби, бабай, алар турында кайгырталар, аларны саклыйлар.

Балалар бакчасы. Балалар бакчасы һәркемгә кадерле. Анда эшләүчеләр балаларга әйбәт булсын дип кайгырталар: пешекче, тәрбияче ярдәмчесе,ишек алды җыештыручы, тәрбияче, өлкән тәрбияче, кер юучы, шофер, мөдир. Бакчада эшләүче өлкәннәр балаларга яхшы булсын өчен күп эшлиләр: үсемлекләр турында кайгырталар, веранда буйыйлар, кар төзелешләр ясыйлар. Балалар аларга хөрмәт белән карыйлар: исеме, әтисенең исеме белән дәшәләр, елмаялар, бәйрәмнәр белән котлыйлар, бүләкләр бирәләр. Кешенең килеп чыгуы һәм үсеше. Һәр кешенең үз тарихы бар. Кешенең тарихы ул туганнан соң башлана. Ул туган вакытны туган көн дип атыйлар. Бала бераз үсә төшкәч, бакчага бара, күп нәрсәгә өйрәнә, дуслар таба. Бакчадан соң мәктәпкә бара, бала дөнья, тормыш турында күп нәрсәгә өйрәнә, үзе эшли. Мәктәпне тәмамлагач, алга таба укырга керә яки эшли башлый. Зур кеше булгач, гаилә кора, балалар үстерә. Картайгач, пенсиягә китә, өйдә ял итә, сәяхәткә китә. Өлкән кешеләр күп беләләр, тормыш тәҗрибәсе туплыйлар. Аларга булышырга кирәк.

Гаилә тарихы. Һәр кешенең исеме бар, исем ул тугач бирелә. Исемнәр төрле була, алар нәрсә дә булса аңлата. Кеше үз исемен ярата. Өлкән кешеләрне исеме, әтисенең исеме белән атыйлар, ул хөрмәт итү дигәнне аңлата. Кешенең фамилиясе бар, гаиләдә фамилия бертөрле була. Гаиләнең намусын сакларга кирәк: ялганламаска, хәлдән килмәгәнгә сүз бирмәскә, ата-аналарны картайган көндә ялгыз калдырмаска кирәк. Туган шәһәр. Һәр шәһәрнең тарихы була, яңа, иске, борынгы шәһәрләр бар. Борынгы шәһәрләр

кешегә яшәү өчен җайлы урында барлыкка килгән: яңа шәһәрләр файдалы казылмалар(нефть, күмер) булган җирдә, ял итә торган урыннарда (диңгез, күл). Һәр шәһәрнең туган көнен, тарихын билгели торган күп кенә башка даталары бар. Һәр шәһәрдә дә музей, һәйкәлләр, урамнар, аларның үз исемнәре, тарихы бар: алар күренекле кешеләр исемнәре белән атала.

Туган ил. Туган илнең дә үз тарихы бар.Илебезнең исеме- Россия-Рәсәй. Россия Федерациясе –зур, күпмилләтле дәүләт. “Русь” сүзе якты мәгънәсен аңлата. Кеше кайда туса, аның туган җире, иле шунда була. Ватанны сакларга, якларга әзер тору, аның белән горурлану – ул кешедә була торган иң яхшы нәрсә. Ватанны яраткан кеше ата-анасын, туганнарын, шәһәрен, урамын, балалар бакчасын ярата. Татар милли культурасы. Йорт төзелешләре яшәр өчен төзелгән. Татарлар йорт хайваннары асраганнар, игенчелек белән шөгыльләнгәннәр. Бөтен төр хезмәтләр дә бер-берсенә бәйле булган: тегермәнче-игенчегә, балта остасы-агач кисүчегә, терлекче -тимерчегә. Шуңа кешеләр дус, тату яшәгеннәр, шул турыда әкиятләр, җырлар, мәкальләр уйлап чыгарганнар. Табигать кешеләрне туендырган, җылы биргән, киендергән, дәвалаган. Кешеләр әйләнә-тирәгә булган мөнәсәбәтләрен әкиятләрдә, җырларда чагылдырганнар. Аларда намуслы яшәү, бер-береңә авыр вакытта булышу, өлкеннәрне, ата-аналарны хөрмәтләү, туган илне ярату сүрәтләнгән.

Сюжетлы-рольле уеннар. Мәктәпкәчә яшьтәге балаларның тормышында сюжетлы-рольле уеннар аерым урын алып тора. Педагог балаларны уен сюжетын үстерергә өйрәтә, башкаручылар арасындагы мөнәсәбәтне ныгыта, таныш уен сюжетларын берләштерә, шуларның берсен төп сюжет итеп алырга һәм балаларга рольләр тәкъдим итә, кара-каршы сөйләмне формалаштыруны, рольләрне башкаручыларның эш-хәрәкәтен планлаштыруны дәвам итә. Педагог уен барышында туган традицион һәм заманча мөстәкыйль уен эшчәнлеген хуплый: “Кафе”, “Коткаручылар хезмәте”, “Музей”, “Дача” “Күргәзмәләр залы”, “Алтын эзләүчеләр” һ.б. Эксперимент уеннар – бу яшьтәге балалар өчен әһәмиятле урын тота. Алар балага югары дәрәҗәдәге мөстәкыйльлек кенә биреп калмыйлар, ә үз-үзләрен ачарга мөмкинлек бирәләр.

Театр уеннары. Зурлар төркемендә сәхнәләштерелгән уеннар балаларның мөстәкыйльлеген үстерә, курчак спектакльләре, сәхнәләштерелгән уеннарның барышын күзәтүне формалаштыра. Тәрбияче балаларны персонажларның төрле хәрәкәтләрен күрсәтергә генә өйрәтеп калмый, ә геройларның эмоциональ халәтен күрсәтү сләтен дә үстерә (мимика, поза). Педагог курчакларны йөртү (бибабо, өстәл курчаклары һ.б.) белән таныштыра, хәрәкәтләрне җыр белән башкара. Балалар рольләрне башкарганда костюм элементлары куллану аларга үзләрен теге яки бу образда итеп хис итү өчен әһәмиятле. Образга кереп уйнаганда балада иҗади мөстәкыйльлек, нәфасәти зәвык тәрбиялнә.

Режиссер уеннары. Зурлар төркемендә режиссер уеннары әкренләп катлаулана һәм төрләнә бара: катнашучылар күбәя, аларның үзара бәйләнеше дә катлаулана, төп һәм уртача геройлар билгеләнә.

Коммуникатив сәләт үсеше. Ситуацияне исәпкә алып аралашу, әңгәмәдәшенә ориентлашу коммуникатив сәләт үсешенең әһәмиятле шарты булып тора. Бала өлкәннәр инициативасы белән туган әңгәмә темасын дәвам итә, сорауларга җавап бирә, кире кага ала. Балаларда сөйләм культурасын үстерү мәктәпкәчә белем бирү оешмаларында гына түгел, ситуациягә карап сөйләм этикетының төрле формаларын һәм кагыйдәләрен күзаллауны формалаштыру нигезендә гаиләдә дә әһәмиятле: ата-аналар балалар белән бергәләп хикәяләр уйлап чыгара, аларның рәсемнәрен ясый, әдәби әсәрләрне укыганнан соң әңгәмә алып баралар. Балаларны вербаль булмаган аралашу чараларын (мимика, жест), төрле интонацияләр кулланырга, сөйләмнең темпын һәм тавыш көчен сакларга өйрәтү әһәмиятле.

Куркынычсызлык куьтурасын формалаштыру. Безнең төркемендә турыдан-туры белем бирү эшчәнлеге белем бирү ситуациясе формасында тормышка ашырыла, аның барышында балалар әйләнә-тирәнең төрле аспектлары белән танышалар, билгеле бер вакыйгага анализ ясарга, куркынычсызлык кагыйдәләренең асылына төшенергә, аларны

мөстәкыйль формалаштырырга өйрәнәләр. Төп басым балаларны төрле төр эшчәнлекнең культуралы һәм куркынычсыз башкарылган моделе белән таныштыруга ясала. Белем бирү структурасы психик процессларның үсешенә ярдәм итә. Белем бирү ситуациясе зурлар төркемендәә турыдан-туры белем бирү эшчәнлеген оештыруның төрле формадагы компоненты булырга мөмкин: эзләнү, практик-ориентлашу, иҗади проектлар, сюжетлы - рольле уеннарга алдан әзерлек, практикумнар, иҗади мастерскойлар, шөгыльләр. Турыдан-туры белем бирү эшчәнлеге вакытында алган күзаллаулар һәм тәҗрибәләр режим моментларында үткәрелгән белем бирү эшчәнлегендә тормышка ашырыла. Иртән килгән балалар белән куркынычсызлык кагыйдәләре турында белемне актуальләштерергә ярдәм итүче әңгәмәләр үткәрелә, хезмәт вазифаларын, гигиена процедураларын башкарганда, уен эшчәнлеге барышында куркынычсызлык кагыйдәләрен үтәүгә игътибар бирелә. Саф һавада максатчан йөргәндә, хәрәкәтле уеннар уйнаганда, хезмәт эшчәнлеге вакытындакуркынычсызлык кагыйдәләре саклана. Матур әдәбият белән танышканда, музыка әсәрләре тыңлаганда, сынлы сәнгатьтә, яраткан әкиятләрне сәхнәләштергәндә, мультфильмнар, видеофильмнар караганда, иҗади эшләрдә куркынычсызлык культурасы образлы күзаллаулар формасында тирәнәйтелә.

“Физик үсеш” өлкәсе балаларга үз сәламәтлегенә аңлы караш тәрбияли. Программа гаиләдә куркынычсызлык кагыйдәләрен үтәүгә игътибар бирә. Мәсәлән, “Таныш булмаган кешеләр белән аралашканда куркынычсызлык” бүлегендә педагоглар балаларны матур әдәбият әсәрлре белән таныштырып, ситуацияне анализлый, персонажларның үз-үзен тотышын бәяли, алынган мәгълүматларны сюжетлы-рольле, режиссер уеннарына кертә. Ата-ана үрнәк бып тора. Гаилә, ата-ананың төп бурычы-куркынычсызлык кагыйдәләрен үтәүне игътибар үзәгендә тоту. Табигать һәм куркынычсызлык. Танып белү өлкәсендә алган белемнәр нигезендә балаларда төрле үсемлекләр, гөмбәләр белән килеп чыккан ситуацияләр нәтиҗәсендә балаларның табигатьтә үз-үзләреннең тотышлары турында күзаллау фомалаша. Матур әдәбият белән танышканда, күзәтүләр нәтиҗәсендә, продуктив эшчәнлектә балаларда үсемлекләргә, аеруча куркынычлы хайваннарга (елан, талпан), гөмбәләргә сак караш тәрбияләнә. Табигатьтә була торган хәвефле ситуацияләрдән саклану, аларны булдырмау чаралары өйрәнелә.

Физик культура һәм сәламәтләндерү эшләре. Балаларның сәламәтлеген ныгыту өстендә эшләүне дәвам итү: организмны чыныктыру, төп хәрәкәтләрне камилләштерү, гәүдәне төз тоту гадәтен ныгыту. Мөстәкыйль рәвештә хәрәкәтле, спорт уеннары оештырырга, физик күнегүләр башкарырга, йөзәргә һәм гидроаэробика элементларын өйрәтү. Гимнастика эскәмисенең тар рейкасы һәм бау буенча атлап, баш өстенә ком тутырылган кечкенә капчык куеп тигезлекне саклау күнегүләре ясау. Гадәти йөгерү, аяк очларында тезләрне югары күтәреп каршылыкларны җиңеп йөгерү, шуышу, үрмәләүне камилләштерү. Предметларны еракка ыргыту, тупны чөю һәм тотып алу хәрәкәтләрен, кул чукларын, иңбаш, арка мускулларын ныгыту, умыртка баганасының сыгылмалылыгын арттыру күнегүләре ясау, спорт уеннары уйнау.

Урамда куркынычсызлык. “Гаилә”, “Светофор”, “Машина йөртүчеләр” сюжетлы-рольле уеннарын, режиссер, дидактик уеннар уйнаганда, матур әдәбият әсәрләре укыганда, экскурсияләр, күзәтүләр үткәргәндә, мультфильмнар, телетапшырулар караганда балаларда шәһәр урамнары төзелеше, юл хәрәкәте, машиналар турында күзаллау формалаша, алар юл хәрәкәте кагыйдәләре белән танышалар.

Өйдә куркынычсызлык. Педагог балаларны өйдә куркынычсызлык кагыйдәләре белән таныштыра, үзеңнең өй адресыңны белүнең әһәмиятен ачыклый, проблемалы ситуацияләрдә үзеңне ничек тотарга кирәклегенә өйрәтә.

Хезмәт. Өлкәннәр хезмәте белән таныштыру. Педагог балаларны төрле һөнәр ияләренең хезмәте белән таныштыра. Һәр баланының үз гаилә әгъзаларының һөнәрләре турында сөйләвен, берничә һөнәр турында сөйли һәм күзаллый белүен хуплый. Һәрбер

һөнәр иясенең хезмәт нәтиҗәсенә хөрмәт белән карарга өйрәтә, һәр хезмәт эшчәнлеге арасындагы бәйләнешне күрергә ярдәм итә.

Үз-үзеңә хезмәт күрсәтү.Педагог балаларга культура-гигиена күнекмәләре бирә, мөстәкыйльлекне мактый һәм нәтиҗәне бәяли. Балаларның культура эшчәнлегенә: чиста ашау, тавышсыз эчү, чәнечке куллану, салфеткадан файдалану һ.б. игътибар бирә. Хуҗалык-көнкүреш хезмәте – балаларның төркем, аш бүлмәсендәге, мәйданчыктагы хезмәтләрен хуплый, эшчәнлекләрдән соң эш урынын җыештырырга өйрәтә.

Табигатьтәге хезмәт. Педагог балаларны табигать объектларын карарга тарта. Шул ук вакытта тере объектларның экологик, биологик, географик үзенчәлеген исәпкә алып, аларга сак карарга, табигать почмагында дежурлык вазыйфаларын дөрес үтәргә, эш коралларын чиста тотарга, җәй көне бакча эшләренә, ташландык әйберләрдән уенчыклар ясарга өйрәтә.

Танып белү үсеш өлкәсе.

Әйләнә-тирә белән танышу. Балалар глобус,географик карта, йолдызлар картасын карыйлар. Галәм, аны кешенең үзләштерүе турында беләләр.Ай исемнәре һәм аларның эзлеклелеге турында календарь буенча танышалар. Балаларның вакыт турында, әби-бабайларның бәләкәй чакларын, кешеләрнең тау куышлыгында яшәгән вакытларын һ.б. беләселәре килә. Балалар табигатьне, сезонлы күренешләрне күзәтәләр, календарьда билгеләп баралар. Өс, баш, аяк киемнәре, аларның сезонлы үзенчәлекләре, төрле һөнәрләр өчен махсус киемнәр турында мәгълүмат алалар. Тәрбияче теге яки бу махсус киемнең ни өчен төрле һөнәр иясенә бары тик шул кием генә кирәк булуын балаларның үзләреннән әйттерергә омтыла. Балалар кайбер материалларның нәрсәдән ясалуын, аның өчен нәрсә кирәк булуын беләләр.Ерактарак булган кызыклы урыннар: цирк, курчак театры, аэропорт, диңгез порты, заповедник һ.б. белән танышалар. Төрле спорт ярышлары үткәргән вакытта балалар олимпиада, спорт төрләре турында беләләр. Тәрбияче балаларны почта, башка аралашу-мәгълүмати чаралар, хатлар белән таныштыра. Балалар бакчасындагы агачлар, куаклар, гөмбәләр, бөҗәкләр, кошлар белән күзәтүләр үткәрәләр. Үз тирәлегенең сулары, анда яшәүче җан ияләре белән танышалар. Тәрбияче балаларга табигатьтә һәрбер җан иясенең кирәклеге турында сөйли. Ташлар, ком, балчык, төрле ландшафтлар белән таныштыруны дәвам итә.

Танып белү-эзләнү эшчәнлеге.Тәрбияче предметларның үзлеген аерып күрсәтергә өйрәтә (көпшәк, каты, бөгелүчән, ныклы,уалучанһ.б.). Предметның яңа үзлекләре белән таныштыруны оештыра, төрле материалларны (кәгазь, картон, тукыма) танырга, сүзләр белән атарга(пластмасс,йон, мех һ.б.) өйрәтә. Кәгазьнең ничек ясалуын, аны файдалы куллану; төрле материалны ясаганда әйләнә-тирәнең ничек пычрануын, чүп-чарның ничек килеп чыгуын һәм кая китүен, аларның кире эшкәртелүен сөйли. Сыеклыкның агуын, таралучан әйберләрне салырга кирәклеген аңлата. Балалар тере һәм тере булмаган объектларны чагыштырырга, аларның бәйләнешләрен аңларга өйрәнәләр. Тәрбияче балаларны бакчаның планы, экологик сукмак, шартлы билгеләр белән таныштыра, күзәтүләр, тәҗрибәләр өчен шартлар тудыра: мини-лабораториядә табигый байлыклар, ясалма һәм ташландык материаллардан тәҗрибәләр өчен эш кораллары ясыйлар. Балалар үзлектән гипотеза төзиләр, нәтиҗәне чагыштыралар. Иң гади математик күзаллауны формалаштыру. Зурлар төркемендә эшчәнлекнең әкренләп гамәлнең предмет белән модельдән математик график модельгә күчүе яңа караш булып тора. Шул максаттан чыгып, эш дәфтәрләре кулланыла башлый, балаларга мөстәкыйль проблемалы ситуация бирелә. Предметларны чагыштыру. Балалар предметларны үзенчәлекләре буенча төркемнәргә аералар, бөтен һәм өлеш арасында бәйлелекне, артык предметны табалар; пердметларның төс, форма, зурлыгын символлар белән билгелиләр; төркемдәге предметлар тигез түгеллеген билгеләр белән язалар, 10 га кадәр саныйлар. Саннар предметлар белән дә, график юл белән дә билгеләнә, кушу һәм алу арифметик гамәлләре формалаша башлый.

Зурлык. Зурлар төркемендә предметлар шартлы билге белән үлчәнә. Балалар төрле киңлектәге, биеклектәге, озынлыктагы предметларны үсү яки кими бару тәртибендә урнаштырырга, урнашу тәртибен белергә, үлчәмнәре буенча чагыштырырга өйрәнәләр. Чагыштыру өчен алынган предметларның берсенең шартлы үлчәме ярдәмендә ике предметны зурлыклары(озынлыгы, киңлеге, биеклеге) буенча чагыштырырга өйрәнәләр. Предметларның зурлыгын (озынрак-кыскарак, биегрәк-тәбәнәгрәк, киңрәк-таррак) күз күләме белән билгеләргә өйрәнәләр.

Форма. Түгәрәк һәм турыпочмаклыкны чагыштыру нигезендә, балаларны овал белән таныштыру. Дүртпочмак турында аңлату: квадрат һәм турыпочмаклыкның дүртпочмак төрләре икәнлегенә төшендерү. Формалары буенча таныш предметларны чагыштыру, якын тирәдә бертөрле һәм төрле формалы предметларны танып белергә өйрәтү (китап, картина, өстәл - турыпочмаклы һ.б.) Тирә-юньдә һәм вакытта ориентлашу. Алтынчы яшьтәге балалар тирә-юньдә ориентлашуны үзләштерә башлыйлар (сулда, уңда, аста, өстә, алда, алдында, артында, арасында, янәшә). Үзенең яки башка предметның торышына карап, теге яки бу предметның урынын билгеләү. Бирелгән юнәлештә хәрәкәт итә белү, сигнал буенча һәм маршрут күрсәткечләренә (уклар) карап үз торышыңны билгеләү; әйләнә-тирәдәге предметларга карап үз торышыңны билгеләү. Балаларны кәгазь битендәориентлашырга өйрәтү (сулда, уңда, аста, өстә). Иртә, көндез, кич, төннең тулы бер тәүлек тәшкил итүе турында күзаллау бирү. Атна көннәрен эзлекле рәвештә исемнәре белән атап чыгарга, бүген нинди көн, кичә нинди көн иде, иртәгә нинди көн икәнен әйтергә өйрәтү.

Конструкцияләү. Саф һавада булганда, экскурсияләр вакытында педагог балаларны дизайн иҗатының төрле төрләре (архитектура, интерьер, автомобиль, җиһазлар, уенчыклар һ.б) белән таныштыра. Балалар төзегән корылмлар, конструкцияләр һәм әйләнә-тирәләрендә күрә торган корылмалар (өйләр, ишегалды һ.б.) арасында бәйләнеш урнаштыра белергә, конструкцияләрнең төп өлешен һәм характерлы детальләрен күрсәтә белергә өйрәтә. Балаларда күмәк эшләү, эшләрен уртак ниятләре белән яраштырып берләштерү күнекмәләрен бирә, мөстәкыйльлекне, иҗадилыкны хуплый. Балаларның үсеше түбәндәге конструктив эшчәнлек чаралары ярдәмендә бара: 1. Тәҗрибәләрне туплау һәм гомумиләштерү өчен иң уңайлы шартлар тудыру. 2.Үзләштерелгән алымнарның төрле ситуацияләргә инициативалы күчеше. 3. Мөстәкыйль эшчәнлектә иректә алымнар куллану (конструктив, уен, сәнгать). 4.Уен һәм күнегүләрдә шартлы уенчыклар куллану. 5. Практик эшчәнлекнең эчке планга (фикерләү, күзаллау) күчүе, фикерләүнең үзгәрүе, нәтиҗәне фаразлау һәм иң гади мәсьәләләрне чишү– форма һәм конструкция белән күңелдән тәҗрибә ясау ул.

Сөйләм үстерү өлкәсе. Авазларны дөрес әйтергә өйрәтү. Авазларны дөрес, ачык итеп әйтергә, сүзләрне үз мәгънәсендә кулланырга өйрәтү эшен дәвам итү. Әйтелеше һәм яңгырашы буенча охшаш тартык авазларны ишетеп аера һәм ачык итеп әйтә белү күнекмәләре бирү: с-з, с-ц, ш-щ, ч-ц, с-ш, ж-з, л-р; сызгырулы, чыжылдаулы, сонор, калын һәм нечкә авазларны аерырга өйрәнү.

Фонематик ишетү сәләтенүстерү. Сүздә авазның урынын билгеләргә (башында, уртасында, ахырында) өйрәтү. Сәнгатьле сөйләм өстендә эшләү. Сүз байлыгын үстерү. Тирә-юнь турындагы белемнәрен киңәйтү исәбенә, балаларның сүз байлыгын арттыру һәм активлаштыру. Көнкүреш предметларын белдерүче, өлкәннәрнең һөнәрләрен аңлатучы, үсемлекләр һәм хайваннар, кошлар, табигать күренешләре атамалары; предметларның төрле билгеләрен (төсен, формасын һ.б.), кешеләрнең характерын белдерүче сыйфатлар; кешеләрнең үзара мөнәсәбәтләрен, хезмәткә карата мөнәсәбәтләрен, кәефләрен һ.б. белдерүче рәвешләр; кешенең эш-гамәлләрен, хезмәт эшчәнлеген белдерә торган фигыльләр исәбенә балаларның сүзлеген баету, кулланышка кертү. Исемнәрне сыйфатлар белән бәйләргә өйрәтү (ак-кар, шикәр; матур-күлмәк, чәчәк), куллану күнекмәләрен бирү.

Сөйләмнең грамматик төзелеше. Җөмләдә сүзләрне яраштыра белү күнекмәләре бирү эшен дәвам итү: исемнәрне саннар белән, сыйфатларны исемнәр белән яраштырып

сөйләргә өйрәтү. Сүздә дөрес куелмаган басымны, тартык авазларны чиратлаштырудагы хаталарны әйтә белергә өйрәтү. Сөйләшкәндә, хикәяләр сөйләгәндә, әңгәмәләрдә сүз ясагыч кушымчалардан файдаланырга өйрәтү: авылдаш. ташсыз һ.б. Тамырдаш сүзләр ясау күнекмәләре бирү: бал - баллы. Берлек сандагы сүзләрне күплек формасына әйләндерә белергә өйрәтү эшен дәвам итү. Боерык фигыль ясый белү күнекмәләре бирү. Сөйләмдә гади кушма җөмләләрне куллану күнекмәләрен ныгыту.

Бәйләнешле сөйләм. Балаларның монологик һәм диалогик сөйләмен үстерү юнәлешендә эшләү: иптәшләре белән тыныч, ягымлы итеп сөйләшә белергә, башкалар сөйләгәнне игътибар белән тыңларга өйрәтү. Сораулар бирергә, тәрбияче һәм балалар биргән сорауларга төгәл җавап бирергә күнектерү. Күләме зур булмаган әкият, хикәяләрне тәрбияче сорауларыннан башка, бәйләнешле, эзлекле итеп сөйләү күнекмәләре бирү. Балаларны билгеле бер әйбер турында яки рәсемнәргә карап, тәрбияче үрнәгендә яки бирелгән план нигезендә кечкенә хикәяләр төзеп сөйләргә өйрәтү. Үз тәҗрибәңнән чыгып сөйләргә өйрәтү дәвам ителә.

Русский язык.Задачи обучения русскому языку детей 5-6 лет (УМК) формирование, развитие умений и навыков аудирования, говорения в игровых ситуациях по темам “Игры и игрушки” “Дом, в котором я живу”, “Посуда и продукты питания”, “Сад и огород”, “Транспорт”, “Одежда и обувь”, “Домашние и дикие животные”. Обогащение активного словарного запаса существительными, прилагательными, глаголами, наречиями, местоимениями, числительными; формирование умений согласовать части речи. Выработка умений и навыков понимать смысл предложений с вопросительнымизнаками. Различать значения предлогов в, на. Выработка умений и навыков вести диалог, составлять рассказы, описания. Разучивание стихотворений, песен, считалок на русском языке.

Сәнгати-эстетик үсеш өлкәсе. “Матур әдәбият һәм фольклор” юнәлеше. Зурлар төркемендә матур әдәбиятны кабул итү укылган әсәрнең мәгънәсен аңлау, бәя бирү белән бара. Балалар геройларга карата үзләренең эмоциональ карашларын аңлый, әсәрне жанр буенча аера, чагыштыра, әдәби телнең кайбер сәнгатьле чараларын күрә белә башлыйлар. Бу яшьте образлы күзаллау геройларның тышкы кыяфәтен күз алдына китерү, әсәрнең ахырын уйлап чыгарып сөйләү сәләте үсә. Фольклор әсәрләренең спектры киңәя: санамышлар, мәкаль, әйтемнәр өстәлә. Иҗади эшләр белем бирү процессының аерылгысыз юлдашыә- педагог балаларны уйлап чыгару процессына җәлеп итә, мактый. Еш кына әсәрләр темалар буенча берләштерелә. Бу бер үк әсәрнең төрле автор тарафыннан төрлечә кабул ителүене ярдем ите. Шигырьлерне яттан сенгатьле итеп сөйлеү күнекмелере бирелә. Текстны рольләргә бүлеп уку, әсәрләрне сәхнәләштерү күнекмәләре булдыруга булышлык итә. Китаплар белән таныштыру эше дәвам итә.

“Продуктив сәнгать эшчәнлеге”. Балаларның сынлы сәнгать белән кызыксынуларын үстерү өстендә эшләү. Кабул итү органнары эшчәнлеген (күрү, ишетү, тою) үстереп, балаларның сенсорик тәҗрибәсен баету. Нәфасәти кабул итү сәләтен үстерү. Предмет һәм күренешләрне күзәткәндә, фикерләү операцияләрен (анализ, чагыштыру, охшату, аермаларын табу, гомумиләштерү) үстерү. Сүрәтләрдә предметларның төп билгеләрен (форма, зурлык, төс) генә түгел, бәлки характерлы детальләрен, кисәкләрнең чагыштырма зурлыкларын, биеклекләрен, бер-берсенә карата урнашу тәртибен күрсәтергә өйрәтү. Сүрәтли белү күнекмәләрен камилләштерү, иҗади сәләтне формалаштыру. Форма, төс, пропорцияләрне тоемлау.

Халык декоратив-гамәли сәнгате (Городец, Гжель, Полхов-Майдан һ.б.) белән танышыуны дәвам итү, халык уенчыклары турында күзаллауны киңәйтү. Балаларның декоратив иҗатын үстерү. Балаларны сюжетлы композицияләр тудырырга, сүрәтләрне кәгазь битенең аскы өлешендә бер сызыкка урнаштырырга өйрәтү. Сюжеттагы төрле предмет һәм объектларны зурлыклары буенча чагыштырырга, бер-берсен каплый торган предметларны рәсемдә дөрес урнаштырырга өйрәтүне дәвам итү. Балаларны төрле материаллардан эвәләүнең үзенчәлекләре белән таныштыруны дәвам итү. Натурадан

карап, күзаллап таныш предметларны әвәләп ясау күнекмәләрен үстерү, характерлы үзенчәлекләрен, кисәкләрне пропорцияләре һәм детальләр зурлыгындагы аерымлыкларны чагылдыра белүләренә ирешү. Әвәләгәндә образның мәгънәлелеген чагылдырырга, кеше һәм хайван сыннарын хәрәкәттә әвәләргә, зур булмаган предмет төркемнәрен гади сюжетка берләштерергә өйрәтү. Декоратив әвәләү үзенчәлекләре белән таныштыруны дәвам итү. Халык уенчыгы тибында Дымково, Филимоново, Каргопольск уенчыкларын әвәләргә өйрәтү.

Кисеп ябыштыру. Кәгазьне кыска һәм озын тасма итеп кисеп, квадратлардан түгәрәкләр, турыпочмаклыктан овал кисеп, һ.б.сурәтләр барлыкка китерү. Берничә тапкыр бөкләгән кәгазьдән бертөрле фигуралар, икегә бөкләгән кәгазьдән симметрияле сүрәтләр кисәргә өйрәтү. Предметлы һәм сюжетлы композицияләр барлыкка китерү.

Музыка тәрбиясе.Балаларны композиторлар турында кыскача белешмәләр, классик, халыкчан һәм заманча музыкаль әсәрләр белән таныштырып, музыкага мәхәббәт тәрбияләү, кызыксыну хисләрен, нәфасәти тойгыларын үстерүне дәвам итү. Музыкаль сәләтләрен (музыканы ишетү, хәтер, ритм тойгысы, тембрларны аеру), музыкага карата мөнәсәбәтләрен үстерүне дәвам итү. Музыка әсәренең жанр төрләрен (марш, бию, җыр) аера белергәөйрәтү, музыкаль хәтерләрен камилләштерү. Җыр күнекмәләрен формалаштыру. Җырларны музыка уен коралларына кушылып яисә мөстәкыйль рәвештәялгыз башкара алу сәләтен үстерү, җыр белән кызыксынуларын, җырлау теләкләрен үстерү.

II. Эчтәлек бүлеге

*II.1.*Комплекслы тематик планлаштыру

Тема	Максат, бурычлар	Вакыты	Мероприятиенең (чара) йомгаклау варианты
“Сау бул, җәй! Исәнме, бакча!”	Балаларарасындадустанә, дустанәмөнәсәбәтләрформалаштыру. Балаларбакчасыбеләнякындагысоциальәйләнә-тирәмохитбеләнтаныштырунидәвамитәргә (барлыкка килгән яңаҗиһазлар, уенчыклар игътибар итәргә).	1 атна сентябрь	Фотоколлажнырәсмиләштерү, рәсемнәркүргәзмәсе "Җәенничек ял иттек».
“Минем яраткан уен почмагы”	Балаларбакчасыхезмәткәрләренеңһөнәрләретурындакүзаллауларныкиңәйтү.Бакчада эшләүче хезмәткәрләренең хезмәтенә карата уңай мөнәсәбәт, кызыксыну һәм хөрмәт тәрбияләү. Балаларның Чаллы шәһәре, аның истәлекле урыннары турында күзаллауларын киңәйтү,алган белемнәрен ныгыту.	2-3 атна сентябрь	СРУ “Балалар бакчасы”.
“Алтын көз”	Балаларның көз турында белемнәрен киңәйтү. Авыл хуҗалыгы һөнәрләре белән таныштыруны дәвам итәргә. Табигатьтә үз-үзеңне тоту кагыйдәләре турында белемнәрне ныгыту. Көз, ел фасылы, үсемлекләрнең һәм хайваннарның табигатькә, табигать күренешләренә яраклылыгы турында гомумиләштерелгән күзаллаулар формалаштыру. Экосистемалар, табигый зоналар турында беренчел күзаллаулар бирергә. Тере булмаган табигать турында күзаллауларны киңәйтү.	4 атна сентябрь -октябрь	Табигый материалдан эшләнмәләр күргәзмәсе (ата-аналар белән берлектә. Бәйрәм- “Сөмбәлә”
“Мин сәламәт булып үсәм”	Сәламәтлекһәмсәламәтяшәүрәвешетурындакүзаллауларныкиңәйтү.	1-2 атна ноябрь	Сәламәтлек көне «Сәламәтлек»,

	Сəламəтяшəүрəвешеналыпбарыргаомтылыштəрбиялəү. Уңайбəяформалаштыру.Балаларныңүзлəре, яшəү адресын белүлəрен,гаилəсе, ата-аналарныңкайдаэшлəүлəре, җəмгыятьөченаларныңхезмəтеничекмөһимбулуытурындабелемнəренкиңəйтү. Шəһəрурамнарында, табигатьтə, көнкүрештəкуркынычсызүз-үзеңнетотукүнекмəлəренформалаштыруныдəвамитəргə.		Балалар иҗаты күргəзмəсе "Əнием портреты" əтилəр белəн балалар эше
"Минем туган ягым, туган илем"	Балаларныңтуган як, дəүлəтбəйрəмнəретурындакүзаллауларынкиңəйтү; үзилеңтарихынакызыксынууяту; үзилеңөченгорурлык, аңамəхəббəттəрбиялəү. 1 Яңа материал-ныүзлəштерү Бүтəн миллəт халкына дустанə хислəр тəрбиялəү. Балаларда Идел буе халыкларының тарихы, мəдəнияте, гореф-гадəтлəре һəм табигате белəн танышу аша (Чуваш, Башкортстан) танып-белү кызыксынуы, интеллектуаль үсешне формалаштыру. Татарстан башкаласы һəм башка шəһəрлəре турында мəгълүмати, күрсəтмə материал өйрəнгəндə балаларның күзаллауларын киңəйтү, тел мохитен үстерү.	3-4 атна ноябрь - 1 атна декабрь	Проект "Туган ягым- Татарстан" Əнилəр көненə багышланган фотокүргəзмə яса. Балаларижатыкүргəзмəсе: "Əнием кадерлем"
"Яңа ел бəйрəме"	Бəйрəмгəəзерлəнүдəһəманыүткəрүдə актив катнашырга. Коллектив бəйрəмалдыэшчəнлегендəкатнашуданканəгатьлəнүхисетəрбиялəү. Бəйрəмкультурасынанигез салу. Булачакбəйрəмгəэмоциональяктануңаймөнəсəбəт уяту, аныəзерлəүдə актив катнашутелəге булдыру. Якыннарыңны бəйрəм белəн котларга, үз кулларың белəн ясалган бүлəклəр тапшырырга омтылу. Яңаелнытөрлеиллəрдəбəйрəмитүтрадициялəребелəнтаныштыру.	2-4 атна декабрь	Бəйрəм "Яңа ел". Кул эшлəнмəлəре-Яңа ел уенчыклары конкурсы (ата-аналар белəн берлектə).
"Кыш"	Балаларны Кыш көне, ел фасылы, кышкы спорт төрлəребелəнтаныштыруныдəвамитəргə. Су һəмбозбелəнэкспериментлауашаберенчелтикшеренүһəмтанып-белүкызыксынуынформалаштыру. Кышкытабигатьнең (салкын, туңдыру, кар яву, көчлежиллəр) үзенчəлеклəре, шəһəрдə, авыллардакешелəрэшчəнлегенеңүзенчəлеклəре, кышынүз-үзеңнетотутурындабалаларныңбелемнəренкиңəйтүһəмбаету.	2-4 атна гыйнвар	"Чыршы белəн хушлашу»ялы Күргəзмə рəсемнəр " Кышкы уеннар" "Кышкы корылмалар" конкурсы
"Ватанны саклаучылар кцне"	Балаларның Россия армиясетурындакүзаллауларынкиңəйтүнедəвамитəргə. Ватаннысаклау, аныңтынычлыгынһəмиминлегенсаклауавыр, əммамактаулыбурычларытурында; сугышелларындабезнеңилнебабаларыбызның,	1-3 атна февраль	Смотр песни и строя. Җырһəм строй смотры. Якыннарыңныармиядəхезмəтитүтү

	бабаларның, аталарыбызныңдошманнарыннанничекбатырларчасугышуыһәмяклавытурындасөйләү. Патриотизм, Ватангамәхәббәтрухындатәрбияләү. Гаскәрләрнеңтөрлетөрләре (пехота, диңгез, һава, танк гаскәрләре), хәрби техника беләнтаныштыру. Гендеркүзаллауларынкиңәйтү, малайлардакөчле, кыюбулырга, Ватаннысаклаучыларбулыргаомтылышформалаштыру; кызлардамалайларга, булачакВатаннысаклаучыларбуларак, хөрмәттәрбияләү.		рында фотогазета рәсмиләштерү. Халыкаракөненәбагышлангankүңелачу"Туган тел көне".
"Халык-ара көне – 8 Март хатын-кызлар"	Балаларэшчәнлегенеңбарлыктөрләрен (уен, коммуникатив, хезмәттанып-белү, тикшеренү, продуктив, музыкальсәнгать, уку) гаилә, әнигә, әбигә карата мәхәббәттемасытирәсендәоештыралар. Тәрбиячеләргәхөрмәттәрбияләргә. Гендеркүзаллауларынкиңәйтергә, малайлардаир-атларныңхатын-кызларгаигътибарлыһәмихтирамлы карашларынтәрбияләргәкирәк. Балаларныәниләргә, әбиләргә, тәрбиячеләргәбүләкләрәзерләүгәҗәлепитәргә. Иңякынкешеләргә карата сакчылһәмсизгермөнәсәбәттәрбияләү, якыннарынизгегамәлләрбеләнсөендерергәөйрәтү.	4 атна февраль-1 атна март	Бәйрәм «8 Март". "Язгы чәчәк бәйләме" күмәкэш.
"Халык культурасыһәм тардицияләре"	Балаларнырусхалкыныңгореф-гадәтләреһәм йолалары белән таныштыруны дәвам итәргә. Идел буе халыкларының гореф-гадәтләре турында күзаллауларны киңәйтү (халык уеннары, киемсалым, торак). Милли декоратив-гамәлисәнгатьбеләнтаныштыру.	2 атна март	Фольклор «Масленица», «Нәүрүз»Бәйрәме. "Мин татарча сөйләшәм»ялы
"Куркынычсыз лыкбезнеңтирә дә"	Кеше һәм әйләнә-тирә дөнья өчен куркыныч булган Табигать ситуацияләре һәм аларда үз-үзеңне тоту ысуллары турында күзаллаулар формалаштыру; кеше һәм әйләнә-тирә дөнья өчен куркынычсызлык кагыйдәләренә өйрәтү; балаларга юл хәрәкәте иминлеге кагыйдәләре турында белемнәрне җәяүлеләр һәм транспорт чарасы пассажиры сыйфатында тапшыру;	3 атна март	Балалар белән берлектә стенгазета чыгару "Куркынычсызлык безнең тирәдә".
"Язга юл бирегез!"	Язның характерлы билгеләре турында; кошларның килүе турында; тере һәм тере табигать күренешләре һәм сезонлы хезмәт төрләре арасында; яздагы үзгәрешләр турында (кар эри, елгалар эри, кошлар, үлән һәм чәчәкләр килә, күләгәдәгегә караганда тизрәк барлыкка килә) белемнәрен киңәйтү.	4 атна март	Төркемне язгы чәчәкләр рәсеме белән бизәү.
"Яз килә, яз"	Балалардаяз, ел фасылы, үсемлекләрнеңһәмхайваннарныңтабигатьүзгәрешләренәяраклылыгытурындагомумикүзаллауларформалаштыру.	апрель 1 атна	Г. Тукай Бәйрәме. Күргәзмә балаларижатышагыйрьәсәрләребуенча.(совм. ата-

			аналарбелән
“Галәмкиңлек ләре”	Балаларбеләнкүкйөзе, кояш, ай һәмйолдызлартурындагыбелемһәмкүзаллаунықиңәйтү. Балаларгаәлеге тема буенчакызыклымәгълүматлартәкъдимитү, үзләребелгәннәрнесөйләтү. Төркемгәкергәч, рәсемһәмкитапларашасөйләшкәннәрненыгыту.	2 атна апрель	“Иң яхшы галәм почмагы” бәйгесе Галәм төшкән рәсем күргәзмәсе.
“Габдулла тукай әкиятләре”	Балаларның татар халкының бөек шагыйре Г.Тукай турында белемнәрен киңәйтү. Г.Тукайның күпкырлы иҗатына, туган телгә мәхәббәт тәрбияләү. Балаларда Г.Тукай әсәрләрен өйрәнүгә кызыксыну уяту Г.Тукай әсәрләре белән таныштыру. Габдулла Тукай әкиятләренәкызыксынучанлыктәрбияләү.	3 атна апрель	Тукай әкиятләренә багышланган кичә Тәрбиячеләр
“Хезмәт-яшәүчыганагы.”	Хезмәт кешесенә хөрмәт тәрбияләү. Балаларның фикер йөртә белү сәләтен, диалогик сөйләмен үстерү. Өлкәннәр хезмәте, аларның һөнәрләре турында балаларның белемнәрен киңәйтү, алар хезмәтенең мөһимлеген аңлату	4 атна апрель	Мәйданчыкта чәчәкләр утыртуӘти-әниләр, тәрбиячеләр
“Җиңүкөне”	Балаларны патриотизм, Ватангамәхәббәтрухындатәрбияләү. БөекВатансугышыгеройлары, илебезнеңсугыштагыҗиңүетурындабелемнәрнекиңәйтү. БөекВатансугышыгеройларынакуелганһәйкәлләрбеләнтанышу. игелек, сабырлык, үзарааңлашу, игелеклелек,шулайуктөрлетормышшартларыаркасын даярдәмгәмохтаҗбалаларгаярдәмитү теләге тәрбияләү,яхшылыкка омтылунытәрбияләү.	май 1атна	Җиңү Парады, “Солдатботкасы", Хәйрияярминкәсе.
“Тиздәнҗәй!”	Балаларда яз, ел фасылы, җәй билгеләре турында гомуми күзаллаулар формалаштыруны дәвам итәргә. Кешеләр, хайваннар һәм үсемлекләр тормышына җылылык, кояш яктысы йогынтысы турында күзаллауларны киңәйтергә һәм баетырга (табигать "чәчәк ата", созревает күп җиләк-җимеш, яшелчә; җәнлекләр, кошлар һәм аларның балалары өчен күп азык); ашый торган һәм яраксыз гөмбәләр турында күзаллаулар.	2 атна май	“Исәнме, җәй“ ялы. Асфальттарәсем конкурсы.
“Туганягым – яшелбишек”	Балалар бакчасы тирәсендәге агачлар, куакларның торышын карау. Аларның көзгә үзгәрешләр кичерүенә игътибар бирү. Әлегеүзгәрешләрнебилгеләребуенчатану, нилектәнбулуынаңлату.	3-4 атна май	Түтәлдәге яшелчәләрне тәрбияләү, үстерү. Клумбадагы чәчәкләрне карау.
Җәйгечордабалаларбакчасы каникул режимындаэшли		Июнь-август	

II.2.Гаилә белән үзара аралашу

Хәзерге фән һәм практика баланың шәхесен формалаштыруда гаиләнең уникаль роль уйнавын исбат итә. Беренче социальләшү гаиләдә башлана, баланың дөньяга, үзенә, башка кешеләргә карашы, мөнәсәбәте формалаша. Ата-аналарның кайгыртучанлыгы балада аның үз-үзенә ышанычын тудыра, башка кешеләр белән түземлек, үзара хөрмәт

принциплары нигезендә үзара мәнәсәбәткә керергә әзер торырга ярдәм итә. Ата-ананың тәрбия һәм белем бирү эшчәнлегендә катнашу мөмкинлеге булу бик зур әһәмияткә ия. Хәзерге заман балалар бакчасы ата-аналарга психологик һәм педагогик ярдәм күрсәтүче учреждение буларак та хезмәт итә. Шул ук вакытта гаилә дә үзара хезмәттәшлек итәр өчен педагогларны өзлексез үсешкә рухландыра. Түбәндәге *бурычларны* үтәмичә, максатка ирешү мөмкин түгел:

-гаилә белән партнерлык мөнәсәбәте урнаштыру;

-бакчада ата-анага бала тормышында катнашу өчен шартлар тудыру;

-бала тәрбияләүдә ата-аналарга психологик ярдәм күрсәтү;

-гаиләләр белән үзара аралашуда педагогик компетентлыкны өзлексез күтәрү.

Гаилә белән үзара бәйләнеш принциплары.

1.Психологик уңайлык (комфорт) принципы – ата-аналар белән аралашуда җылы атмосфера булдыру, һәр гаиләнең ихтыяҗын, социаль-психологик характеристикасын исәпкә алу. Ата-ана белән үзара ышанулы мөнәсәбәт ул – хөрмәт, диалогка омтылу, игътибарлылык, ихласлылык. Балага һәм аның якыннарына карата тәрбиячененң игелеклелеге һәм ачыклыгы ата-ана ягыннан уңай кабул ителә. Ата - аналарның бакчада балалары шат булса, алар тәрбиячеләргә сораулар белән мөрәҗәгать итәләр. Ата-аналарның бала өчен балалар бакчасының уңайлы, куркынычсыз, файдалы булуын күрү генә түгел, ә балаларның үсешен күрүләре дә әһәмияткә ия. Тәрбияченең баланың яшь үзенчәлеген, психологиясен, үсеш кризисын белүе, ата-ананы тынычлындырып, кирәкле сүзләр таба белүе, алар белән ягымлы мөгаләмәдәге әңгәмәдәшче булуы мөһим.

2.Эшчәнлек принцибы. Белем һәм тәрбия бирү процессында балалар бакчасы һәм ата-аналар арасындагы бәйләнештигез хокуклы партнерлар сыйфатына корылган. Партнерлык процессы катлаулы: танышу, стереотипларның җимерелүе һәм үзара аңлашу урнашу, бала тәрбияләүдә бер үк максатны күздә тоту. Педагогның һәм балалар бакчасының позитив имиджы булуы мөһим.

3.Бербөтенлек принцибы – тәрбия һәм белем бирүдә гаилә һәм җәмгыять институтларының аерылгысыз бербөтен булуына нигезләнгән. Әлеге принцип бала тәрбияләүдә гаилә белән балалар бакчасының эш стратегиясен билгели. Җәмгыяти тәрбиянең нигезе ул - балага социаль таләпләр системасы кую. Ата-аналарның тәрбияви тәэсире булып, балага карата мәхәббәт, аны куркынычсызлык белән тәэмин итү, аны ничек бар шулай кабул итү тора.

4.Минимакс принцибы – һәр гаиләгә дифференциальякын килү, ата-аналар белән эчтәлекле, тактлы аралашу. Ата-аналар белән танышкач, педагог һәр гаиләнең үзенчәлеген ачыклый, аларның активлыгын күтәрү өчен планлы рәвештә шартлар тудыра.

5.Вариативлык принцибы – ата-аналарга тәрбия һәм белем бирү процессына кушылу һәм аралашуның формаларын тәкъдим итү: традицион һәм традицион булмаган, шәхси һәм төркемләп, дистанцион һәм кара-каршы аралашу.

6.Өзлексезлек принцибы өйдә һәм балалар бакчасында тәрбия бирүнең өзлексез баруын күз алдында тота.

7.Иҗадилык принцибы – тәрбия һәм белем бирү процессында барысына да иҗадилык күрсәтергә мөмкинлек ачу.

Ата-аналар белән үзара бәйләнеш формалары.

1.Мәгълүмати чаралар – телдән журнал, реклама буклеты; балаларга тәрбия һәм белем бирү сораулары буенча мәгълүмати белешмә хезмәте; СМИ да чыгышлар; мәгълүмати кәрзиннәр, хатлар; күрсәтмәпсихо-педагогик пропаганда һ.б.

2. Оештыру эшләре – ата-аналар җыелышы; анкеталар тутыру; җәмгыяти ата-аналар оешмаларын төзү; коференцияләр, ата-аналар белән берлектә педсоветлар; брифинглар һ.б.

3.Культура-агарту чаралары – ата-аналар мәктәбе; консультацияләр; тематик очрашулар; матур әдәбият буенча тематик күргезмәләр оештыру; тренинглар; семинарлар; әңгәмә; дискуссияләр; ата-аналар кунакханәсе; түгәрәк өстәл һ.б.

4.Оештыру-эшчәнлек – ата-аналар белән берлектә үткәрелгән балаларның үсеш мониторингы, берләштерелгән ата-ана-бала проекты; күргәзмәләр; вернисажлар; мастерклассслар; балалар, педагоглар, ата-аналар иҗаты; гаилә портфолиосы ясау; иҗади эшчәнлек өчен табигый һәм ташландык материаллар җыю; балалар бакчасын ремонтлауда һәм яшелләндерүдә катнашу; балаларның бакчадагы тормышын сурәтләгән буклет, видеофильмнар хәзерләү, журналлар чыгару; бакчада үткәрелгән чаралар турында фотоматериалларны электрон җибәрүдәбулышу; үстерешле предметлы тирәлекнең сыйфатын тикшерүдә катнашу һ.б.

5. Ата-аналарның педагогик процесста катнашуы – ата-аналар катнашы белән шөгыльләр; балаларга әкиятләр уку; балалар белән төрле темага әңгәмәләр кору; ата-аналар катнашы белән сәхнәләштерү; саф һавада йөргәндә, экскурсияләргә барган балаларны озату; Ачык ишекләр, Сәламәтлек көнендә катнашу һ.б.

Ата – аналар белән эшнең еллык планы 2024 – 2025 уку елы

Айлар	Эчтәлеге
Сентябрь	1.Ата – аналар җыелышы. Тема: “Зурлар төркемендә тәрбия һәм белем бирү бурычлары” 2.Консультация: “ Балаларның иммунитетын көчәйтү” 3.Фотокүргәзмә: “Җәй көне ничек ял иттек?”
Октябрь	1.Консультация: “ Өлкәннәрне онытмыйк!” 2.Төркем арасында конкурс “Көзге байлык!” 3.Консультация: “Йогышлыавырулар,аларныбулдырмаучаралары”. 4.Әңгәмә: ” Юл тамгалары”
Ноябрь	1.Консультация: “ Балалар белән ял итү файдалы булсын өчен,дөрес урын сайлый беләсезме?” 2.” Әнием портреты” әтиләр белән балалар эше. 3.Консультация: “Грипп кына димә” 4. ”Юл тамгалары” әңгәмәсенә нигезләп рәсемнәр күргәзмәсе оештыру.
Декабрь	1.Ана – аналар җыелышы. Тема: ”Тормыш куркынычсызлыгы нигезләре”. 2.Консультация: “Балаларны чыныктыру” 3.Бергәләп үткәрелә торган бәйрәм” Исәнме, Яңа ел!”
Гыйнвар	1. Әңгәмә табигатьтә куркынычсызлык кагыйдәләре. 2.Гаилә белән саф һавага чыгу: “Кыш көне чаңгыда йөрү файдалы” 3.Әти –әниләрне кар сыннары ясарга чакыру.
Февраль	1.Консультация: “Балаларга нәрсә укырга?” 2.Фотоколлаж күргәзмәсе: “Минем әти солдат” 3.Консультация: «Безопасность в вашем доме».
Март	1.”Әниләр бәйрәме”нә багышланган рәсемнәр күргәзмәсе. 2.Әңгәмә : “ Сөйләм сулышы” 3.Кышны озату бәйрәме.
Апрель	1.Консультация: “Инсафлының теле саф” 2.Г.Тукай әсәрләре буенча рәсем күргәзмәсе.
Май	1.Йомгаклау җыелышы. 2.Балаларны җәйге ялга әзерләү. 3.Мәйданчыкны яшелләндерүдә катнашу.

III.Оештырубүлеге

III.1.Материаль-техник тулыландыру

натуральные объекты (объекты растительного и животного мира, реальные предметы (объекты));
объёмные изображения (чучела птиц, животных, муляжи овощей, фруктов и др.);
плоскостная наглядность (картины (серии картин), книжная графика, предметные картинки, фотографии; предметно-схематические модели (календарь природы и пр.); графические модели (графики, схемы и т. п.); магнитные плакаты);
художественные средства (произведения искусства и иные достижения культуры: произведения живописи, архитектуры, скульптуры (репродукции), музыки, предметы декоративно-прикладного искусства; детская художественная литература (в том числе справочная, познавательная, общие и тематические энциклопедии для дошкольников); произведения национальной культуры (народные песни, танцы, фольклор, костюмы и пр.);
игрушки (сюжетные (образные) игрушки: куклы, фигурки, изображающие людей и животных, транспортные средства, посуда, мебель и др.; дидактические игрушки: народные игрушки (матрёшки, пирамиды, бочонки, бирюльки и др.), мозаики, настольные и печатные игры; игрушки-забавы: смешные фигурки людей, животных, игрушки-забавы с механическими, электротехническими и электронными устройствами; наборы фокусов; спортивные игрушки: направленные на укрепление мышц руки, предплечья, развитие координации движений (волчки, серсо, мячи, обручи); содействующие развитию навыков бега, прыжков, укреплению мышц ног, туловища (каталки, велосипеды, самокаты, коньки, ролики, скакалки); предназначенные для коллективных игр (настольные: баскетбол, хоккей, пинг-понг); музыкальные игрушки: имитирующие по форме и звучанию музыкальные инструменты (детские балалайки, металлофоны, ксилофоны, гармошки, барабаны, дудки, музыкальные шкатулки и др.); сюжетные игрушки с музыкальным устройством; наборы колокольчиков, бубенчиков; театрализованные игрушки: куклы — театральные персонажи, куклы бибабо, куклы-марионетки; наборы сюжетных фигурок, костюмы и элементы костюмов, атрибуты, элементы декораций, маски, бутафория, крупные надувные игрушки (сказочные персонажи, животные) и др.; технические игрушки: фотоаппараты, бинокли, подзорные трубы, летательные модели, калейдоскопы, детские швейные машины и др.; строительные и конструктивные материалы: наборы строительных материалов, конструкторы;
лёгкий модульный материал; игрушки-самоделки из разных материалов: неоформленных (бумага, картон, нитки, ткань, шерсть, фольга, пенопласт), полуоформленных (коробки, пробки, катушки, пластмассовые бутылки, пуговицы), природных (шишки, жёлуди, ветки, солома, глина));
экспериментальные наборы для практических работ по ознакомлению с окружающим миром и наборы для детского творчества;
разнообразные развивающие игры и игровые пособия;
образовательный (раздаточный) материал.
технические устройства (аппаратура): технические устройства экранной статической проекции (проекционные аппараты); звуковая аппаратура (аудиотехника); экранно-звуковая аппаратура, телевизор, видеоаппаратура

III.2.Методик кулланма

Социально-коммуникативное развитие	1"От рождения до школы». Примерная образовательная программа дошкольного образования/под ред. Н.Е.Вераксы, Т.С. Комаровой, М.А. Васильевой – М.: Мозаика-Синтез,2014. 2.Зарипова З.М. Үстерешле уеннар. Методик кулланма. – Казан: Беренче полиграфия компаниясе, 2013. 3.Кашапова М. Ф. Иң татлы тел – туган тел. Балалар бакчасында сөйләм үстерү буенча методик кулланма. – Казан: “Мәгариф”, 2004.
Познавательное развитие	1. Новикова В.П. Математика в детском саду. Старшая группа. – М.: Мозаика-Синтез,2008. 2. Николаева С.Н. Юный эколог. Программа экологического воспитания в детском саду.М.: Мозаика-Синтез, 2010. 3. "От рождения до школы». Примерная образовательная программа дошкольного образования./под ред. Н.Е.Вераксы, Т.С. Комаровой, М.А. Васильевой - – М.:Мозаика-Синтез,2014. 4. Серия «Мир в картинках». Наглядно-дидактическое пособие. - М. Мозаика-Синтез, 2005-2011. 5. Серия «Расскажите детям о …». Наглядно-дидактическое пособие. - М. Мозаика-Синтез, 2011. 6. Шорыгина Т.А. Домашние животные. Какие они? М.: «Гном и Д», 2008. 7. Шорыгина Т.А. Птицы. Какие они? М.: «Гном и Д», 2008. 8. Шорыгина Т.А. Дикие животные. Какие они? М.: «Гном и Д», 2008. 9. Шарафутдинова З. Г., Хабибуллина И. З., Хазратова Ф. В., Математикагаойрэнэбез». 5-6яшь. – Казан.: Татарстан китапнэшрияте, 2013.
Речевое развитие	1. "От рождения до школы». Примерная общеобразовательная программа дошкольного образования./ под ред. Н.Е.Вераксы, Т.С. Комаровой, М.А. Васильевой - – М.: Мозаика-Синтез,2014. 2. Серия «Рассказы по картинкам»: Наглядно-дидактическое пособие. - М.: Мозаика-Синтез, 2005-2011. 3. Хазратова Ф. В. Тугантелдэсойлэшэбез. Методик кулланма. – Казан: Фолиант, 2013. 4.Кашапова М. Ф. Иң гүзәл тел – туган тел. Балалар бакчасында сөйләм телен үстерү буенча методик кулланма. – Казан, 2009.
Художественно-эстетическое развитие	1. Комарова Т.С. Занятие по изобразительной деятельности в детском саду: Кн. для воспитателя дет.сада.-М.: Просвещение, 2010 г. 2. Лыкова И.А. Изобразительная деятельность: планирование, конспекты занятий, методические рекомендации (младшая, средняя, старшая, подготовительная группы). – М.: Карапуз-Дидактика, 2012. 3. "От рождения до школы». Примерная образовательная программа дошкольного образования./ под ред. Н.Е.Вераксы, Т.С. Комаровой, М.А. Васильевой - М.: Мозаика-Синтез,2014. 4. Р. М. Зиннәтова, Л. Ә. Гәрәева. Сурәтләү һәм кору эшчәнлеге. Зурлартөркеме. Мәктәпкәчәбелембирүучреждениеләреөченметодик кулланма – Казан: Татарстан китапнәшрияте, 2013.
Физическое развитие	1. Голицына Н.С. «Нетрадиционные занятия физкультурой в дошкольном образовательном учреждении». – М.: Скрипторий, 2004. 2. "От рождения до школы». Примерная образовательная программа дошкольного образования/ под редакцией Н.Е.Вераксы, Т.С. Комаровой,

	М.А. Васильевой - – М.: Мозаика-Синтез,2014. 3. Пензулаева Л.И. «Подвижные игры и игровые упражнения для детей 5-7 лет» – М.: Владос, 2002. 4. Закирова К. В., Мортазина Л.Р. Балачак – уйнап-көлеп үсәр чак. Балалар бакчасы тәрбиячеләре һәм физкультура инструкторлары өчен методик кулланма. – Казан, 2012. 5. Закирова К. В., Мортазина Л.Р. Әй, уйныйбыз, уйныйбыз... Балалар бакчасында хәрәкәтле уеннар. – Казан: беренче полирафия компаниясе, 2013.
Национально-региональный компонент, материалы УМК	1.К. В. Закирова . Хрестоматия для воспитателей дошкольно-образовательных учреждений “ На поляне детства”. −Казань, 2011. 2. К. В. Закирова . Балалар бакчасы тәрбиячеләре һәм эти-әниләр өчен хрестоматия “ Балачак аланы”. − Казан, 2011. 2. К.В. Закирова, М. А. Васильева, Г. А. Галиева «Воспитание и обучение в детском саду». – Казань 2009. 3. Закирова К.В. «Балачак аланы». Хрестоматия для воспитателей и родителей. 4. Закирова К.В. «На поляне детства» Хрестоматия для воспитателей и родителей. 5. Ибрагимова З. Г. «Шома бас» - методическое пособие для музыкальных руководителей. 6. Хазратова Ф.В. «Туган телдә сөйләшәбез» Методическое пособие для воспитателей. 7. Хазратова Ф.В. «Туган телдә сөйләшәбез» Демонстрационный, раздаточный материал для детей татарской группы 5-7 лет. 8. Аудио-приложение к учебно-методическому пособию «Шома бас», включающее 33 татарские танц. композ., адаптированные для обучения детей от 3 до 7 лет. 9. CD –диски «Бииләр итек-читекләр», «Пляшут наши сапожки». 10. CD –диски «Африка хикмәтләре», «Африканские приключения». 11.CD –диски «Сертотмас үрдәк», «Болтливая утка». 12.Мультипликационные фильмы студии «Союзмультфильм» на татарском языке (Выпуск №1,2,3,4). 13. «Танцы народов Поволжья» (аудиодиски). 14. «Туган телдә сөйләшәбез» - аудиодиски для детей 5-7лет. «Татар әкиятләре» - музыкальные сказки на татарском языке

III.3.Үстерешле предметлы тирәлекнең үзенчәлекләре.

Үстерешле предметлы тирәлек балаларның яшь үзенчәлекләрен һәм үсешләрендә коррекцион җитешмәүчәнлеге булган балаларны исәпкә алып, аларның сәламәтлеген саклау һeм ныгыту өчен төркемдә һәм балалар бакчасында тәрбия һәм белем бирү процессын максималь тормышка ашыра.

Үстерешле предметлы тирәлек балалар белән өлкәннәрнең аралашу мөмкинлеге, бердәм эшчәнлеге, балаларның хәрәкәт активлыгы, шулай ук аларның ялгыз калу мөмкинлеге белән тәэмин итә

Үстерешле предметлы тирәлек төрле тәрбия һәм белем бирү программаларын тормышка ашыруны; милли культура, климат шартларын; балаларның яшь үзенчәлекләрен исәпкә алырга тиеш.

Үстерешле предметлы тирәлек бай эчтәлекле, үзгәрүчән, күпфункцияле, вариатив, аңлаешлы һәм куркынычсыз булырга тиеш. Предметлы тирәлек белән тулыландыру

тәрбия һәм белем бирү процессының бербөтенлек принципына, ФДББС буенча балаларның психологик һәм шәхси үзенчәлекләренә, материалларның үзенә хас үзгәрүчән уеннар, дидактик материаллар белән тәэмин ителүенә, балалар белән өлкәннәрнең интегральләштерү принципына, балаларның уен, хәрәкәт активлыгы, эзләнү, тәҗрибә, конструктив, матур әдәбиятны кабул итү һәм коммуникатив эшчәнлегенә туры килә. Милли культура, климат шартлары исәпкә алына. Кулланылган материалларның һәм җиһазларның сыйфат сертификатлары бар, һәм алар гигиена, педагогик, эстетик таләпләргә җавап бирә алалар.

III.4. Көндәлек режим

«КИЛЕШЕНДЕ»

«Шәүлегән» 60 нчы катнаш төрдәге балалар бакчасы» МАМББУөлкән шәфкать туташы
___________ Габдраупова А.Р.
31 август 2024 ел

"РАСЛЫЙМ"

«Шәүлегән» 60 нчы катнаш төрдәге балалар бакчасы» МАМББУ мөдире
_____________ Л.А. Шәрипова

31 август 2024 ел

КӨНДӘЛЕК РЕЖИМ

9нчы төркем (5-6 яшь)

Режим моменты	Дүшәмбе	Сишәмбе	Чершәмбе	Пәнҗешәмбе	Җомга
Кабул итү, тикшерү, саф һавада булу.	6.00-7.40	6.00-7.40	6.00-7.40	6.00-7.40	6.00-7.40
Иртәнге гимнастикага әзерлек.	7.40-7.50	7.40-7.50	7.40-7.50	7.40-7.50	7.40-7.50
Иртәнге гимнастика.	7.50-8.00	7.50-8.00	7.50-8.00	7.50-8.00	7.50-8.00
Шәхси эш, гигиена чаралары	8.00-8.10	8.00-8.10	8.00-8.10	8.00-8.10	8.00-8.10
Иртәнге ашка әзерлек, иртәнге аш.	8.10-8.40	8.10-8.40	8.10-8.40	8.10-8.40	8.10-8.40
Уеннар, мөстәкыйль эшчәнлек, оештырылган белем бирү эшчәнлегенә әзерләнү.	8.40-09.15	8.40-9.10	8.40-8.50	8.40-9.05	8.40-9.20
Оештырылган белем бирү эшчәнлеге.	9.00-9.25	9.10-9.35	9.20-9.45	8.55-9.20	1т. 8.50-9.15
Җилләтү	9.25-9.35	9.35-9.45	9.45-9.55	9.20-9.30	9.50-10.00
Оештырылган белем бирү эшчәнлеге.	9.55-10.20	10.10-10.35	1т. 10.00-10.25 2т. 10.35-11.00	9.30-9.55	2т. 9.25-9.50
Икенче иртәнге аш	9.35-9.45	9.45-9.55	9.50-10.00	9.55-10.05	9.55-10.05
Урамга чыгарга әзерлек.	10.20-10.30	10.35-10.45	11.00-11.10	10.05-10.15	10.10-10.20
Саф һавада булу.	10.30-11.30	10.45-11.30	10.00-11.30	10.15-11.30	10.20-11.30
Физик культура (урамда)	-	-	-	-	11.00-11.25
Урамнан керү, гигиена чаралары.	11.30-11.40	11.30-11.40	11.30-11.40	11.30-11.40	11.30-11.40
Төшке ашка әзерлек. Төшке аш.	11.40-12.10	11.40-12.10	11.40-12.10	11.40-12.10	11.40-12.10
Көндезге йокыга әзерлек.	12.10-15.00	12.10-15.00	12.10-15.00	12.10-15.00	12.10-15.00

Гигиена чаралары. Көндезге йокы					
Йокыдан тору, чыныктыру процедуралары, төшке ашка әзерлек, төшке аш.	15.00-15.20	15.00-15.20	15.00-15.20	15.00-15.20	15.00-15.20
Оештырылган белем бирү эшчәнлеге	15.20-15.45	15.20-15.45	15.20-15.45	15.20-15.45	
Уеннар, мөстәкыйль эшчәнлек, индивидуаль эш. Уеннар.	15.20-16.10	15.20-16.10	15.20-16.10	15.20-16.10	15.20-16.10
Кичке ашка әзерлек, гигиена чаралары, кичке аш	16.10-16.40	16.10-16.40	16.10-16.40	16.10-16.40	16.10-16.40
Гигиена чаралары, урамга чыгарга әзерлек.	16.40-17.00	16.40-17.00	16.40-17.00	16.40-17.00	16.40-17.00
Кичке саф һавада булу, уеннар, балаларны өйләренә озату.	17.00-18.00	17.00-18.00	17.00-18.00	17.00-18.00	17.00-18.00

Режим дня (көндәлекрежим) в ДОУ – это рациональная продолжительность и разумное чередование различных видов деятельности и отдыха детей в течение пребывания детей в учреждении. Режим дня во всех возрастных группах ДОУ соответствует возрастным психофизиологическим особенностям детей и способствует их гармоничному развитию. Согласно СанПиН (2.4.3049-13) максимальная продолжительность бодрствования составляет 5,5 - 6 часов. Дневному сну в ДОУ отводится 2,0 - 2,5 часа. Самостоятельная деятельность детей 3-7 лет (игры, подготовка к образовательной деятельности, личная гигиена) занимает в режиме дня не менее 3-4 часов.

III.5. Белем бирү эшчәнлеге челтәре

«КИЛЕШЕНДЕ

«Шәүлегән» 60 нчы катнаш төрдәге балалар бакчасы» МАМББУөлкән шәфкать туташы
__________ Габдраупова А.Р.
31 август 2024 ел

"РАСЛЫЙМ"

«Шәүлегән» 60 нчы катнаш төрдәге балалар бакчасы» МАМББУ мөдире
____________ Л.А. Шәрипова

31 август 2024 ел

Оештырылган белем бирү эшчәнлеге челтәре

(Расписание организованной образовательной деятельности)

9 төркем (уртанчылар) (5-6яшь)

Дүшәмбе	09.00-09.25	Сөйләм теле үсеше (сөйләм телен үстерү)
	09.55-10.20	Физик үсеш(физик культура)

	15.20-15.45	Иҗади-эстетик үсеш(рәсем ясау)
Сишәмбе	09.10-09.35	Танып белү үсеше(ЭМКФ)
	10.10-10.35	Иҗади-эстетик үсеш (музыка)
	15.20-15.45	Иҗади-эстетик үсеш (әвәләү/ кисеп ябыштыру)
Чершәмбе	09.20-09.45	Физик үсеш(физик культура)
	1т. 10.00.-10.25/ 2т. 10.35-11.00	Сөйләм теле үсеше(туган телне үстерү)
	15.20-15.45	Танып белү үсеше (тирә-юнь белән таныштыру)
Пәнҗешәмбе	08.55-09.20	Сөйләм теле үсеше (сөйләм телен үстерү)
	09.30-09.55	Иҗади-эстетик үсеш (музыка)
	15.20-15.45	Иҗади-эстетик үсеш(рәсем ясау)
Җомга	1т. 08.50-09.15/ 2 т. 09.25-09.50	Сөйләм теле үсеше(туган телне үстерү)
	11.00-11.25	Физик үсеш (физик культура урамда)

08.00 - иртәнге гимнастика (I, IIIатна – м/залда, II,IVатна - с/залда)

<u>Режим моментлары:</u> Танып белү үсеше (конструкцияләү)- чәршәмбе,матур әдәбият уку сөйләм теле үсеше (туган телне өйрәнү),танып белү үсеше (тирә-юнь белән танышу)

"Шәүлегән" 60 нчы катнаш төрдәге балалар бакчасы" МАМББУ өлкән тәрбиячесе ____________________ Е.Н. Ахатова

III.6.Сәламәтләндерү чаралары

1.Иртәнге гимнастика.
2. Саф һавада уеннар
3. ЙокыдансоңИванова буенча гимнастика, һава ашачыныктыру

4. Йөзү.
5. Физкультминутлар уздыру
6. Оксалинмазебеләнборыннаргасөртү
7. Пихта маебелән фитотерапия уздыру
8. Фитонцидларбеләнтөркемнеисләндерү.
9. Поливитаминнар.
10.Чыныктыргыччаралар.

III.7.Традицион вакыйгалар, бәйрәмнәр, чаралар

Үткәреләчәк бәйрәм һәм чараларның үзенчәлекләре.

Күңел ачу чаралары, бәйрәмнәр - һәр балага төркем бүлмәсендә, урамда ирекле уеннар уйнарга, парк, шәһәр урамы буйлап сәяхәт кылырга, актив һәм пассив ял итәргә мөмкинлек, эмоциональ тынычлык бирә, баланың үзенә шөгыль таба белү сәләтен формалаштыра.

- Көз, 8 март, Яңа ел, «Исәнме, җәй»
- Әниләр көненә багышланган концерт.
- «Чыршы белән саубуллашу»
-«Масленица», «Нәүрүз»
- Г. Тукай иҗатына багышланган бәйрәм
- Балаларны яклау көне
- «Сабантуй»
- “Исәнме җәй” асфальтта ясалган рәсемнәр конкурсы